

Gdańsk, 8.04.2026

Prof. dr hab. Przemysław E. Gębal
Zakład Lingwistyki Wielojęzycznej i Interkulturowej
Instytut Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet Gdański

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Blerty Krasniqi

*pt. **Predispositions of dyslexia and the neurolinguistics aspect of preschool age children in the Republic of Kosovo and Poland***

napisanej pod kierunkiem
dr hab. Marzeny Błasiak-Tytuły, prof. UKEN

oraz promotora pomocniczego
prof. ass. dr. sc. Muljaima Kaqki

Wstęp

Komparatywizm jako wyzwanie akademickie oraz ważny element współczesnych badań nad językiem i rozwojem człowieka

Jednym z ciekawszych rysów współczesnych badań nad językiem, jego przyswajaniem oraz rozwojem językowym człowieka jest coraz częstsze przesuwanie akcentów badawczych w stronę **ujęć porównawczych, interdyscyplinarnych i transkulturowych**. Lingwistyka, psycholingwistyka, neurolingwistyka i logopedia coraz rzadziej funkcjonują jako dyscypliny zamknięte w obrębie jednego języka, jednego systemu edukacyjnego czy jednej tradycji metodologicznej. Zamiast tego konfrontują swoje ustalenia z odmiennymi warunkami społecznymi, kulturowymi i językowymi, co z jednej strony znacząco podnosi poznawczą rangę prowadzonych badań, z drugiej natomiast stawia przed badaczami wyjątkowo wysokie wymagania koncepcyjne i metodologiczne.

Potrzeba takiej porównawczej perspektywy ujawnia się szczególnie wyraźnie w badaniach nad rozwojowymi trudnościami językowymi i wszelkimi zaburzeniami procesu uczenia się, w tym w dociekaniach poświęconych dysleksji. Uogólniane próby identyfikowania

wczesnych predyspozycji do dysleksji, podejmowane w oderwaniu od kontekstu językowego i edukacyjnego, coraz częściej okazują się niewystarczające. Dopiero zestawienie wyników uzyskanych w odmiennych realiach językowych pozwala oddzielić to, co potencjalnie uniwersalne, od tego, co uwarunkowane specyfiką systemu językowego, praktyk edukacyjnych czy kultury pedagogicznej.

Na tym tle recenzowana rozprawa pani mgr Blerty Krasniqi sytuuje się w obszarze badań **szczególnie ważnych, ambitnych i zarazem obciążonych wysokim ryzykiem konceptualnym**, podejmując próbę porównania wczesnych predyspozycji do dysleksji u dzieci w wieku przedszkolnym w Republice Kosowa i w Polsce. Już sam wybór takiej perspektywy badawczej zasługuje na uwagę, wymaga bowiem od Autorki nie tylko dobrej orientacji w rozległej i zróżnicowanej międzynarodowej literaturze przedmiotu, lecz także zdolności do krytycznego porządkowania bardzo niejednorodnych ram teoretycznych, metodologicznych i kontekstowych.

Badania nad dysleksją, prowadzone w ujęciu porównawczym, zawsze narażone są na ryzyko nadmiernych uproszczeń interpretacyjnych, wynikających z nieoczywistych relacji pomiędzy językiem, systemem edukacyjnym, praktykami diagnostycznymi oraz uwarunkowaniami kulturowymi. Zestawienie wyników uzyskanych w dwóch dosyć odmiennych realiach językowych, kulturowych i edukacyjnych, jak Kosowo i Polska, wymaga zatem nie tylko kompetencji metodologicznych, lecz także wysokiej świadomości epistemologicznej, pozwalającej na odróżnienie mechanizmów potencjalnie uniwersalnych od tych, które są wrażliwe na lokalne uwarunkowania.

Ponadto, podejmując się tego zadania, Autorka wchodzi na obszar, który wciąż pozostaje **relatywnie słabo rozpoznany w badaniach logopedycznych i psycholingwistycznych**, zwłaszcza w odniesieniu do wieku przedszkolnego oraz do krajów i regionów rzadziej obecnych w międzynarodowym obiegu badań empirycznych. Tym samym recenzowana rozprawa nie tylko wpisuje się w aktualne tendencje badawcze, lecz także wypełnia istotną lukę poznawczą, próbując uchwycić złożone relacje pomiędzy rozwojem języka, predyspozycjami neurolingwistycznymi a środowiskiem rozwoju dziecka.

Z tej perspektywy opisywana praca stawia przed sobą dość ambitne cele: nie ogranicza się bowiem do prostego porównania wyników dwóch grup badawczych, lecz aspiruje do szerszej refleksji nad statusem wczesnych wskaźników ryzyka dysleksji oraz nad możliwościami ich diagnozowania w sposób wrażliwy kulturowo i językowo. Taka ambicja badawcza, choć obarczona licznymi trudnościami, tworzy dla Autorki przestrzeń do formułowania pytań istotnych nie tylko z punktu widzenia logopedii i psycholingwistyki, lecz także szerzej rozumianych badań nad rozwojem językowym dziecka.

Prezentacja rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska liczy w sumie 184 strony i została podzielona na część teoretyczną oraz empiryczną, poprzedzone wprowadzeniem i zakończone wnioskami wraz z

implikacjami praktycznymi. Układ pracy jest zasadniczo poprawny i odpowiada standardom rozpraw doktorskich w dyscyplinie językoznawstwo.

Rozprawa doktorska poświęcona jest problematyce wczesnych predyspozycji do rozwoju dysleksji u dzieci w wieku przedszkolnym, rozpatrywanych z perspektywy neurolingwistycznej, językoznawczej oraz logopedycznej. Autorka podejmuje istotny i aktualny problem naukowy dotyczący możliwości wczesnej identyfikacji dzieci zagrożonych dysleksją jeszcze przed rozpoczęciem formalnej nauki czytania i pisanie, a tym samym – stworzenia podstaw do skuteczniejszej profilaktyki i wczesnej interwencji terapeutycznej. Szczególną wartością pracy jest jej **porównawczy charakter**, obejmujący dzieci wychowywane w dwóch odmiennych kontekstach językowych, kulturowych i edukacyjnych: w Republice Kosowa oraz w Polsce.

Punktem wyjścia dla prowadzonych rozważań jest ujęcie dysleksji jako **rozwojowego zaburzenia o podłożu neurobiologicznym**, manifestującego się przede wszystkim trudnościami w obszarze dekodowania, rozumienia języka pisanego oraz przetwarzania fonologicznego, przy jednoczesnym prawidłowym rozwoju intelektualnym. Autorka trafnie podkreśla, że współczesne badania coraz wyraźniej odchodzą od ujmowania dysleksji jako problemu ujawniającego się dopiero w wieku szkolnym, wskazując na istnienie wielu **wczesnych wskaźników ryzyka**, obecnych już w okresie przedszkolnym. W tym kontekście rozprawa wpisuje się w nurt badań akcentujących znaczenie tzw. „paradoksu dysleksji”, polegającego na opóźnieniu diagnozy w stosunku do momentu, w którym interwencja byłaby najbardziej efektywna.

Część teoretyczna pracy stanowi wieloaspektowy przegląd literatury światowej oraz wybranych opracowań regionalnych. Autorka omawia zagadnienia związane z rozwojem języka, normami rozwojowymi dziecka, specyfiką zaburzeń uczenia się oraz dysleksji rozwojowej, uwzględniając zarówno tradycyjne ujęcia definicyjne, jak i współczesne modele wyjaśniające genezę trudności czytelnicych. Szczególną uwagę poświęca genetycznym i środowiskowym czynnikom ryzyka, zjawisku współwystępowania dysleksji z innymi zaburzeniami neurorozwojowymi (m.in. ADHD, zaburzeniami rozwoju językowego czy koordynacji ruchowej), a także psychologicznym i społecznym konsekwencjom niepowodzeń edukacyjnych.

Istotnym elementem rozważań teoretycznych jest również omówienie różnic językowych i ortograficznych pomiędzy badanymi systemami językowymi, co pozwala Autorce sformułować uzasadnione hipotezy dotyczące potencjalnych różnic w manifestowaniu się wczesnych predyspozycji do dysleksji u dzieci uczących się języków o różnym stopniu przejrzystości ortograficznej. W tym kontekście praca dostarcza cennego wkładu do badań międzyjęzykowych nad dysleksją, szczególnie cennych w kontekście rozwoju logopedii międzykulturowej.

Celem empirycznej części rozprawy jest identyfikacja i opis predyspozycji do dysleksji u dzieci w wieku przedszkolnym oraz określenie, które z analizowanych umiejętności językowych i poznawczych mogą pełnić funkcję wczesnych predyktorów późniejszych trudności szkolnych. Autorka stawia pytanie o możliwość rzetelnej diagnozy ryzyka dysleksji

na etapie przygotowania przedszkolnego oraz o rolę zmiennych neurolingwistycznych w tym procesie.

Badania empiryczne zostały zaplanowane jako **projekt dwufazowy o charakterze podłużnym**. W pierwszej fazie uczestniczyło 88 dzieci w wieku 4–5 lat, pochodzących z Republik Kosowa i z Polski, dobranych w sposób zapewniający porównywalność obu grup. W drugiej fazie badania, zrealizowanej po upływie około dwóch lat, udział wzięło 79 dzieci w wieku 6–7 lat, co umożliwiło analizę zmian rozwojowych oraz ocenę stabilności wcześniej obserwowanych tendencji.

Narzędziem badawczym zastosowanym w projekcie jest **autorska bateria testów**, skonstruowana specjalnie na potrzeby badania i dostosowana do możliwości rozwojowych dzieci w badanym wieku. Narzędzie obejmuje dwanaście podtestów pozwalających na ocenę m.in. rozumienia języka, umiejętności fonologicznych, kompetencji narracyjnych, sprawności grafomotorycznych oraz wybranych funkcji poznawczych. Istotnym walorem narzędzia jest jego przygotowanie w dwóch wersjach językowych – albańskiej i polskiej – przy zachowaniu analogicznej struktury zadań, co umożliwi rzetelne porównania międzygrupowe.

Analiza wyników badań ujawniła **istotne różnice między dziećmi z Kosowa i z Polski**, zwłaszcza w zakresie rozumienia języka. Dzieci kosowskie osiągały wyraźnie wyższe wyniki w testach rozumienia zarówno w pierwszej, jak i w drugiej fazie badań, przy dużych efektach statystycznych. W pierwszej fazie zaobserwowano również przewagę dzieci z Kosowa w zakresie umiejętności fonologicznych oraz sprawności kopiowania, jednak w drugiej fazie różnice te uległy znacznemu osłabieniu lub całkowicie zanikły.

Szczególnie interesujące rezultaty przyniosły analizy kompetencji narracyjnych. W zadaniach polegających na opowiadaniu historii dzieci kosowskie produkowały istotnie większą liczbę słów, zwłaszcza w młodszym wieku. W starszej grupie wiekowej różnice te częściowo się zmniejszyły, co może wskazywać na wyrównywanie się kompetencji językowych w toku dalszego rozwoju oraz wpływ edukacji szkolnej.

Analizy korelacyjne i regresyjne pozwoliły na wyodrębnienie kluczowego wniosku pracy: **wczesne zdolności rozumienia języka okazały się najistotniejszym predyktorem późniejszego rozwoju kompetencji językowych**. Umiejętności fonologiczne i grafomotoryczne, często uznawane za centralne wskaźniki ryzyka dysleksji, nie wykazywały w badaniu istotnej mocy predykcyjnej w perspektywie podłużnej. Wynik ten ma istotne implikacje teoretyczne i praktyczne, sugerując konieczność szerszego, wielowymiarowego podejścia do wczesnej diagnostyki ryzyka dysleksji.

W zakończeniu rozprawy Autorka podkreśla znaczenie **wrażliwych kulturowo narzędzi diagnostycznych** oraz potrzebę rozwijania systemowych rozwiązań w zakresie wczesnego screeningu logopedycznego. Uzyskane wyniki wskazują, że skuteczna identyfikacja dzieci zagrożonych dysleksją wymaga uwzględnienia zarówno uwarunkowań językowych, jak i środowiskowych, a także odejścia od diagnozy opartej wyłącznie na wąsko pojmowanych umiejętnościach fonologicznych.

Podsumowując: rozprawa wnosi cenny wkład do badań nad dysleksją rozwojową, zwłaszcza w kontekście międzyjęzykowym i porównawczym. Jej wyniki mogą znaleźć zastosowanie zarówno w praktyce logopedycznej i pedagogicznej, jak i w dalszych badaniach nad standaryzacją narzędzi do wczesnej identyfikacji ryzyka dysleksji w zróżnicowanych środowiskach edukacyjnych.

Ocena merytoryczna rozprawy (z uwagami krytycznymi)

Od strony problemowej recenzowana rozprawa dotyka zagadnień bezsprzecznie istotnych, aktualnych i szeroko dyskutowanych we współczesnych badaniach nad językiem, rozwojem poznawczym oraz edukacją. Wczesna identyfikacja predyspozycji do dysleksji stanowi dziś jedno z kluczowych wyzwań interdyscyplinarnych badań łączących lingwistykę, psycholingwistykę, neurolingwistykę oraz logopedię i pedagogikę specjalną. Autorka trafnie rozpoznaje wagę tego problemu, sytuując swoje rozważania w obszarze badań, które mają nie tylko znaczenie teoretyczne, lecz także wyraźny potencjał aplikacyjny – diagnostyczny i terapeutyczny.

Na pozytywną ocenę zasługuje szerokie zakotwiczenie pracy w literaturze międzynarodowej oraz konsekwentne prowadzenie narracji od zagadnień ogólnych (rozwoju języka i norm rozwojowych) ku bardziej szczegółowym problemom dysleksji rozwojowej, jej uwarunkowań i konsekwencji. Autorka wykazuje się dobrą orientacją w klasycznych i współczesnych ujęciach teoretycznych oraz sprawnie porządkuje bogaty materiał bibliograficzny.

Jednocześnie jednak należy wyraźnie zaznaczyć, że **część teoretyczna rozprawy w zbyt ograniczonym stopniu wykorzystuje ten materiał do formułowania autorskich rozstrzygnięć konceptualnych**. Dominującą strategią jest referowanie i porządkowanie istniejących ujęć teoretycznych, często w bardzo rozbudowanej, szczegółowej formie, przy relatywnie niewielkim stopniu ich krytycznego przetwarzania. Brakuje wyraźnych momentów, w których Autorka jednoznacznie lokowałaby się wobec przywoływanych koncepcji, polemizowała z nimi lub próbowała syntetyzować je w postaci własnych propozycji interpretacyjnych.

W konsekwencji część teoretyczna rozprawy bywa momentami **nadmiernie deskryptywna**, a jej ciężar przesuwają się w stronę obszernego przeglądu literatury, zamiast pełnić funkcję konceptualnego zaplecza dla projektu empirycznego. Z perspektywy wymagań stawianych rozprawie doktorskiej można odczuć niedosyt wyraźnie zaznaczonego, autorskiego „gestu teoretycznego”, który porządkowałby prezentowane stanowiska i prowadził do klarownych decyzji pojęciowych.

W moim odczuciu taki sposób prowadzenia wywodu sprawia, że **niektóre fragmenty pracy mogą przypominać raczej rozbudowaną i bardzo solidną pracę magisterską niż rozprawę doktorską**. Nie jest to bynajmniej zarzut dotyczący poprawności czy rzetelności referowania literatury, lecz raczej stopnia samodzielności teoretycznej. Od pracy doktorskiej oczekiwałbym wyraźniejszego „przefiltrowania” przywoływanych koncepcji przez własną

perspektywę badawczą Autorki oraz mocniejszego zaznaczenia jej głosu już na poziomie refleksji teoretycznej, a nie dopiero w części empirycznej.

Podobna uwaga dotyczy **podsumowań poszczególnych rozdziałów teoretycznych**, które są stosunkowo skąpe zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Zamiast pełnić funkcję syntetyzującą, problematyzującą i „otwierającą” dalsze analizy, często ograniczają się one do krótkiego streszczenia treści wcześniej zaprezentowanych. Brakuje w nich wyraźnych wniosków konceptualnych, prób hierarchizacji zagadnień czy jednoznacznego wskazania, w jaki sposób dana część teorii bezpośrednio uzasadnia przyjęte rozwiązania metodologiczne.

Ocena merytoryczna projektu empirycznego

Na tle zbyt deskryptywnej części teoretycznej, **zdecydowanie lepiej prezentuje się empiryczny wymiar rozprawy**, który należy uznać za jej najmocniejszy i najbardziej dojrzały element. Projekt badawczy został zaplanowany w sposób logiczny i spójny, a przyjęte rozwiązania metodologiczne odpowiadają współczesnym standardom badań nad rozwojem językowym i ryzykiem zaburzeń uczenia się.

Na szczególne podkreślenie zasługuje zastosowanie **podejścia podłużnego**, tak ważnego i obrazowego w badaniach logopedycznych oraz psycholingwistycznych prowadzonych w wieku przedszkolnym. Ponowne przebadanie tej samej grupy dzieci w późniejszym etapie rozwoju umożliwiło Autorce wyjście poza statyczny opis kompetencji językowych i pozwoliło na sformułowanie wniosków dotyczących dynamiki i kierunków zmian rozwojowych. Taki zabieg metodologiczny z pewnością znacząco podnosi wartość poznawczą uzyskanych wyników i świadczy o dojrzałości badawczej Autorki.

Na uznanie zasługuje także **opracowanie autorskiej baterii narzędzi diagnostycznych**, dostosowanej do realiów językowych i kulturowych Republiki Kosowa oraz Polski. Narzędzie to zostało pomyślane w sposób wieloaspektowy i obejmuje ocenę różnorodnych komponentów funkcjonowania językowego, takich jak rozumienie języka, kompetencje fonologiczne, narracyjne oraz wybrane sprawności grafomotoryczne i poznawcze. Takie rozwiązanie metodologiczne wpisuje się w nowoczesne tendencje w diagnozie ryzyka dysleksji, które odchodzą od nadmiernego upraszczania tego zjawiska do pojedynczych deficytów.

Również sposób prezentacji wyników oraz zastosowane analizy statystyczne należy ocenić pozytywnie. Dane zostały opracowane poprawnie metodologicznie, z czytelnym zakreśleniem różnic między badanymi grupami oraz z zachowaniem zasad rzetelnej analizy porównawczej. Interpretacja wyników jest w większości przypadków spójna i ostrożna, a Autorka unika nadmiernych uogólnień, co w badaniach z udziałem dzieci stanowi niewątpliwą zaletę.

Szczególnie interesujące poznawczo są te fragmenty pracy, w których Autorka zwraca uwagę na **ograniczoną rolę umiejętności fonologicznych jako długoterminowych**

predyktorów rozwoju językowego, przy jednoczesnym podkreśleniu znaczenia wczesnych zdolności rozumienia języka. Wnioski te są nie tylko dobrze umocowane empirycznie, lecz także potencjalnie istotne z punktu widzenia praktyki diagnostycznej i terapeutycznej, ponieważ podważają uproszczone modele wczesnego ryzyka dysleksji oparte niemal wyłącznie na deficytach fonologicznych.

Jednocześnie także w tej – relatywnie najmocniejszej – części rozprawy widoczny jest pewien **niewykorzystany potencjał interpretacyjny**. W wielu miejscach Autorka ogranicza się do poprawnego omówienia uzyskanych wyników, nie zawsze wchodząc w pogłębiony dialog z omawianymi wcześniej modelami teoretycznymi. Dotyczy to zwłaszcza tych fragmentów, w których wyniki badań empirycznych zdają się częściowo polemizować z dominującymi ujęciami teoretycznymi lub je istotnie niuansować.

Z perspektywy rozprawy doktorskiej można byłoby oczekiwać, że w takich momentach Autorka wyraźniej zaznaczy się jako **samodzielny interpretator**, podejmujący próbę reinterpretacji lub problematyzacji przywoływanych koncepcji. Włączenie wyników badań empirycznych w bardziej pogłębioną refleksję teoretyczną mogłoby znacząco wzmocnić spójność całej rozprawy i uczynić część empiryczną jeszcze silniejszym zapleczem dla wniosków ogólnych.

Mimo tych uwag należy jednak jednoznacznie stwierdzić, że projekt empiryczny został przeprowadzony rzetelnie i kompetentnie, a jego wyniki stanowią ważny wkład do badań nad wczesnymi predyspozycjami do dysleksji, zwłaszcza w ujęciu porównawczym i międzykulturowym. To właśnie ta część pracy najpełniej potwierdza badawczy potencjał Autorki i jej gotowość do profesjonalnego prowadzenia badań naukowych.

W świetle uzyskanych wyników badań, które wskazują na **wysoką predykcyjną rolę wczesnych zdolności rozumienia języka** oraz relatywnie **ograniczone znaczenie umiejętności fonologicznych w perspektywie podłużnej**, chciałbym zapytać Autorkę:

W jaki sposób – od strony teoretycznej – Autorka interpretuje osłabienie predykcyjnej roli umiejętności fonologicznych w badanych populacjach i jak widzi możliwość integracji tego wyniku z dominującymi modelami dysleksji rozwojowej, które często sytuują deficyt fonologiczny w centrum mechanizmu dysleksji?

Pytanie to dotyczy nie tyle poprawności przeprowadzonych analiz, ile **szerszej ramy interpretacyjnej** uzyskanych wyników i ich konsekwencji dla przyszłych badań nad wczesną diagnozą ryzyka dysleksji, zwłaszcza w ujęciu międzyjęzykowym i międzykulturowym

Ocena języka i strony formalnej rozprawy

Rozprawa została napisana językiem zasadniczo poprawnym, mieszczącym się w rejestrze dyskursu naukowego. Autorka posługuje się terminologią specjalistyczną adekwatnie do podejmowanej problematyki, a narracja jest spójna i zrozumiała.

Styl pracy jest jednak wyraźnie bardziej **relacyjny niż analityczny**, zwłaszcza w części teoretycznej. W wielu miejscach autoreferencja (np. wyraźne wskazywanie własnych stanowisk czy wątpliwości) mogłaby zostać wzmocniona, co korzystnie wpłynęłoby na odbiór pracy jako rozprawy doktorskiej, a nie syntetycznego opracowania przeglądowego.

Rozprawa została napisana w **języku angielskim**, który nie jest językiem ojczystym Autorki. Fakt ten należy jednoznacznie podkreślić, gdyż sposób posługiwania się językiem obcym w recenzowanej pracy świadczy o bardzo wysokich kompetencjach językowych Autorki, zarówno na poziomie leksykalnym, jak i składniowym oraz dyskursywnym.

Autorka sprawnie **operuje specjalistycznym słownictwem z zakresu językoznawstwa, neurolingwistyki, psycholingwistyki oraz logopedii**, zachowując przy tym precyzję terminologiczną i konsekwencję pojęciową. Tekst pracy utrzymany jest w rejestrze akademickiego dyskursu naukowego, a narracja prowadzona jest w sposób logiczny, uporządkowany i zrozumiały, co w przypadku pisania w języku obcym nie stanowi osiągnięcia oczywistego.

Na pozytywną ocenę zasługuje **również umiejętność budowania argumentacji naukowej w języku angielskim**, w tym formułowania tez, omawiania literatury przedmiotu, interpretowania wyników badań empirycznych oraz wyciągania wniosków. Autorka potrafi zachować właściwe proporcje pomiędzy opisem, analizą i interpretacją, co świadczy o wysokim poziomie jej biegłości językowej na poziomie akademickim.

Konkluzja

Zmierzając ku podsumowaniu niniejszej recenzji, warto ponownie odnieść się do uwag zawartych w jej części wstępnej, w których zwróciłem uwagę na szczególne znaczenie, ale i wysokie wymagania stawiane badaniom porównawczym nad rozwojem języka oraz zaburzeniami uczenia się. Badania tego rodzaju, zwłaszcza prowadzone w odniesieniu do dzieci w wieku przedszkolnym i osadzone w odmiennych kontekstach językowych oraz edukacyjnych, wymagają od badacza nie tylko sprawności metodologicznej, lecz także dojrzałości teoretycznej, pozwalającej na krytyczne porządkowanie bardzo złożonego materiału empirycznego i interpretacyjnego.

Recenzowana rozprawa pani mgr Blerty Krasniqi niewątpliwie podejmuje to wyzwanie i sytuuje się w obszarze badań ambitnych oraz istotnych poznawczo. Sam wybór perspektywy porównawczej – obejmującej Republikę Kosowa i Polskę – zasługuje na uznanie, gdyż otwiera pole do refleksji nad kulturowo i językowo wrażliwą diagnozą wczesnych predyspozycji do dysleksji. Autorka w sposób konsekwentny realizuje zaplanowany projekt empiryczny, wykazując się kompetencją badawczą, starannością metodologiczną oraz umiejętnością pracy z materiałem statystycznym.

Jednocześnie wcześniejsze części recenzji wskazują na wyraźne napięcie pomiędzy **ambicją badawczą pracy**, zarysowaną już we wstępie, a sposobem jej realizacji w części teoretycznej. Niedostatek autorskiej refleksji konceptualnej, ograniczona liczba samodzielnych

rozstrzygnięć teoretycznych oraz skąpo rozbudowane podsumowania sprawiają, że potencjał tej części rozprawy nie został w pełni wykorzystany. W tym sensie praca nie zawsze domyka się na poziomie teoretycznym w stopniu, jakiego należałoby oczekiwać od rozprawy doktorskiej, zwłaszcza przy tak wymagającej perspektywie porównawczej.

Paradoksalnie, właśnie solidnie przygotowany i poprawnie zrealizowany projekt empiryczny pokazuje, że Autorka dysponuje kompetencjami pozwalającymi na dalej idącą samodzielność badawczą. Wyniki badań oraz ich interpretacja, zwłaszcza w zakresie roli wczesnych zdolności rozumienia języka jako predyktora późniejszego rozwoju kompetencji językowych, świadczą o potencjale Autorki do prowadzenia bardziej pogłębionej refleksji teoretycznej, która – przy większym nasyceniu autorskim głosem – mogłaby wyraźnie wzmocnić całość pracy.

W ostatecznym rozrachunku należy jednak stwierdzić, że wskazane w recenzji zastrzeżenia nie podważają zasadniczej wartości naukowej rozprawy. Mają one charakter rozwojowy i odnoszą się przede wszystkim do poziomu conceptualnego opracowania części teoretycznej, a nie do rzetelności badań empirycznych ani do poprawności metodologicznej projektu. Rozprawa spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim, wnosi istotny wkład do badań nad wczesnymi predyspozycjami do dysleksji i wpisuje się w ważny nurt porównawczych badań nad rozwojem języka.

W związku z powyższym stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska pani mgr Blerty Krasniqi stanowi samodzielne rozwiązanie problemu naukowego i spełnia formalne oraz merytoryczne kryteria rozprawy doktorskiej. **Wnioskuje o jej przyjęcie i dopuszczenie Autorki do dalszych etapów postępowania o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo.**

